

GÉRCSE

Településképi Arculati Kézikönyv

2019

TARTALOM

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ	3
GÉRCE BEMUTATÁSA	4
ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK	8
TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK.....	18
A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK.....	28
JÓ PÉLDÁK: ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK.....	51
JÓ PÉLDÁK: SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK.....	62

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

Kedves Olvasó!

A 2016. évi LXXIV. törvény a településkép védelméről markáns változást hozott mindennapi életünkbe, hiszen egy rendezettebb jogszabályi környezetet teremtett az épített- és táji környezet számára a településeken. Ez azt is jelenti, hogy a településkép védelméről minden településen, immár külön, helyi rendeletet kell alkotni, ami a helyi építési szabályzat mellett fontos szabályozó elem lesz főként az építkezések, átalakítások, felújítások során. A helyi településképi rendelet megalkotásához, jelen Településkép Arculati Kézikönyv nyújtja a szakmai alapot.

A Kézikönyv, amit most kezében tart, egy olyan útmutató, ami közérthető formában hivatott elmondani és elmagyarázni, azokat az építészeti irányokat és javaslatokat, amiket a település épülő, fejlődő jövőjében majd az itt élőknek és a beruházóknak alapul kell venni. Többnyire a „Hogyan?” kérdésre ad egzakt választ, a településen már fellelhető jó példákkal és egyéb magyarázó ábrákkal. Célja, hogy közérthető módon nyújtson segítséget a mindennapokban.

A Kézikönyv egyik legfőbb célja az értékmegőrzés, az épített örökségünk megóvása a jelen és jövő generációk számára. Bízunk benne, hogy a Kézikönyv valóban használható lesz az Ön számára és megfelelő alapot biztosít arra, hogy sikeresen megvalósítsa céljait, ezzel is gazdagítva a települést!

Reméljük, a Kézikönyvet tovább bővíti majd jó példákkal, ezzel is segítve a Kézikönyv és egyben a település folyamatos fejlődését!

Virág Attila

geográfus

BEMUTATÁSA

Gérce a Sárvári Járás községi jogállású, települése. Népessége ma 1150 fő (KSH, 2018). A **Kemeneshát** e dombokkal ölelt változatos megjelenésű tája számos hasznosítási lehetőségekkel bír. Tágas határában több szőlőhegy található, ezek egy része közvetlenül is kapcsolódik a falu szövetéhez, így igen érdekes települési terek is kialakulhattak.

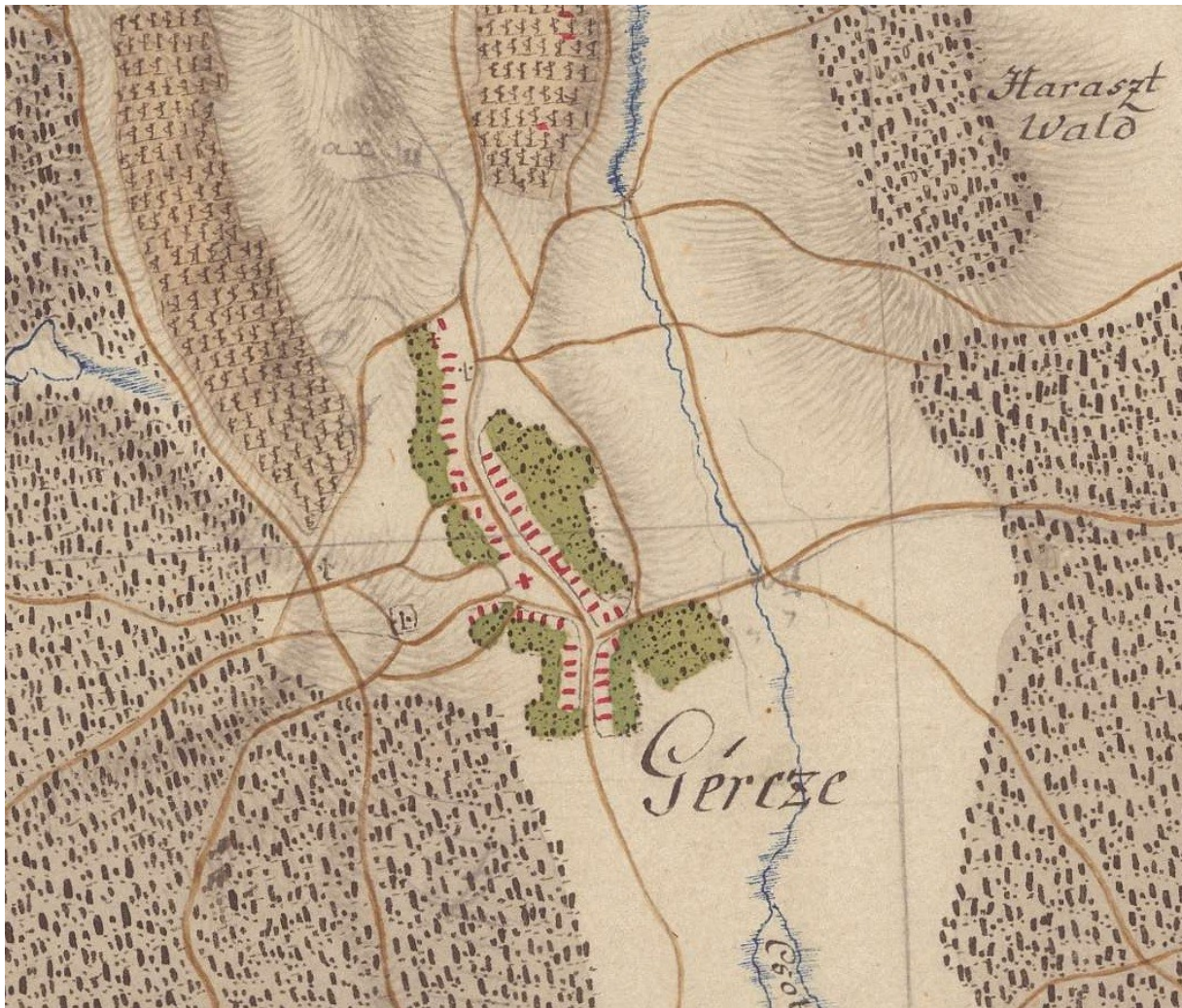
A település a **84-es főút** mellett húzódik, így a szomszédos Sárváron keresztül az **M86-os autópálya**, így Szombathely, mint fontos ingázási célpont is gyorsan és biztonságosan elérhető. A javuló elérhetőség, a kedvező fekvés (főként Sárvár közelsége) változásokat generál. **A település népessége ma lassú növekedést mutat.** Az új építkezések esetében igyekezni kell az eddig idegen formák megfelelő adaptálását, a hagyományos építészeti megoldások továbbörökítésére.

Történet, településfejlődés

A falu első írásos említése igen korai, a 13. századból származik. Közlekedésföldrajzi helyzete táji potenciáljai kiválóak voltak, így **a sűrű településhálózatú térség egyik kiemelkedő településévé tudott válni.** A szőlőhegyekkel, erdőkkel körülvett Gércze népessége az első magyar népszámlálás idején (1784-1787) már 1200 fő volt. A középkori eredetű katolikus templom mellé így 1794-ben evangélikus templom is épült, „kéttornyos” faluvá vált.

Érdekes fejlődési tényező az egykor a mezőgazdaság számára is fontos alginit jelenléte. A krátértóban fejlődő szerves anyagokban gazdag iszapot már korán kezdték talajjavításra, trágyázásra is használni.

Gérce az első katonai felmérés idején, a 18. század utolsó harmadában (forrás: mapire.eu):

Gérce hosszú szalagtelkekkel rendelkező fésűs útifalu, ma is ez a jelleg meghatározó, ám az említett sokáig töretlen fejlődés következtében szerkezete egyre bonyolultabbá vált. A 19. század közepére megjelent egy új kistelepülés, „**Nemes Tacskánd**”, ahol a község kismesései éltek. Ez mondhatni egyfajta korai kertvárosodásnak is tekinthető, ma is e magasan fekvő, Sárvárhoz közeli településrészen találkozunk a legintenzívebb átalakulással. Tacskánd később Gercze részévé vált.

Az új közlekedési utak, tájrendezési törekvések következtében a szőlőtermő helyek részben átrendeződtek, ez látható egy 1857-es kataszteri térképen is (forrás: hungaricana.hu). **A község többközpontúvá vált, az organikus utcák, kiteresedések szerencsére ma is megőrzött értékei a települési tájnak.** 1900-ban a szinte kizárólag magyarok lakta Gercze népessége már 2038 fő volt, e tájban érte virágkorát. A térképen jól látszik az egykori Tacskánd és az út kanyarában fekvő majorsága is:

A második világhéges után Gércében jelentősebb TSZ központ formálódott, iparilag is fejlődni tudott, ám népességmegtartó ereje még az alginit bányával is kevésnek bizonyult, később a **vasútvonal** bezárása is hátrányként jelentkezett.

Az új utcák, házak elsősorban így a népi építészeti hagyományokra való építkezés szellemiségében létesültek, a mai épületállomány jelentős hányada így kifejezetten idős, utcaképrészletei egységesek. Az államszocialista idők sátoztetős (1960-as és 1970-es évek), kétszintes családi házas (1980-tól) típusházai pontszerűen, kisebb szomszédságokat alkotva vannak jelen.

Időszak	Darab	Arány
2001-2014 között	16	3,20%
1991-2001 között	16	3,20%
1981-1990 között	38	7,60%
1971-1980 között	42	8,40%
1961-1970 között	51	10,20%
1946-1960 között	106	21,20%
1946 előtt	231	46,20%

A lakott épületek kora
(forrás: lechnerkozpont.hu)

Gérce 1969-es légifotókon (forrás: fentrol.hu). Fent az Árpád utca kiépülése, alatta a Petőfi, a Béke és a részben kiépült Kossuth utca. Lent képslapon az egykori vasútállomás épülete (vasutallomasok.hu):

ÖRÖKSÉGÜNK, BÜSZKESÉGEINK

3

Épített környezet, települési táj

A középkori hagyományokkal rendelkező Római Katolikus templom korai barokk eredetű, **1680-ban épült**, 1735-ben renoválták, majd 1777-re első ízben késő barokk felfogásban, majd 1860-ban már romantikus stílusban átépítették. A **műemléképület** a közelmúltig festése kevésbé volt letisztult, mára azonban a településkarakterhez illeszkedő fehér főszín mellett pasztelles kontúrokat kapott:

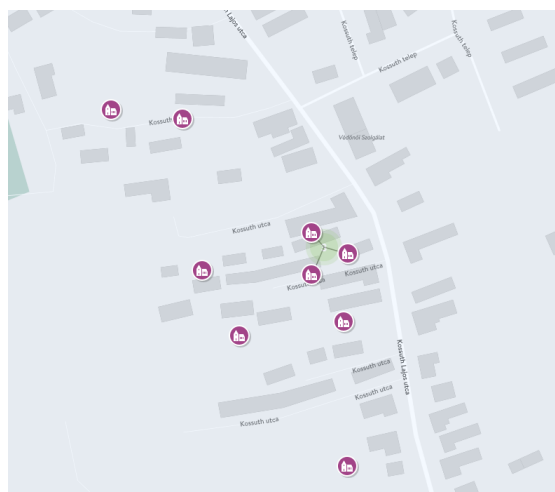
Mellette áll a markáns tömeghatású, kétszintes **plébániaépület**, mely szintén műemléki védelem alatt áll:

Az evangélikus közösség megerősödése révén 1794-ben templom épült, mely ma szintén országosan védett műemlék, felújítása napjainkban zajlik:

Helyi védelemre javasolt számos lakóház és udvari gazdasági épület. Ezek nagyobb részben kisparaszti portákon állnak, kisebb hányaduk egykori módosabb gazdák, polgárosodott családok épületei. A védendő művi értékek többsége a Kossuth utcán és annak közeiben található, de elszórtan a mellékutcák idősebb részein is találunk megőrzésre érdemes idős örökségelemeket (térkép részlet forrása: helyiartekek.e-epites.hu):

Kiemelt térszínen fekvő védelemre javasolt egytraktusos tornácos ház hozzátoldott gazdasági hasznosítású tárolóval. E hagyományos toldalékok jellemzője, hogy a ház vonalától részben előrebb ugranak, majorsági épületekre jellemző boltíves formákkal rendelkeznek:

Módosabb, polgáris megjelenésű előkert nélküli lakóház:

Védelemre javasolt dunántúli típusú lakóház a Béke utcában:

Egyedi vakolati díszekkel ellátott polgári lakóház:

Helyi védelem alá helyezendő egyedi tájérték lehet továbbá például egy útmenti kereszt is. Ezeket a tágabb térségben, így itt is féltő gonddal őrzik, a túrautak által átszőtt vidék képét is meghatározzák. Ezek feltárása a település egyik fontos jövőbeni feladata.

Védelemre javasolt művi értékek a Helyi Művi Értékvédelmi Kataszter alapján:

Közterület neve	Közterület jellege	Helyrajzi szám	Kategória
Kossuth Lajos	utca	125	Építmény (épület és műtárgy)
Árpád	utca	249/1	Építmény (épület és műtárgy)
Árpád	utca	254	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	380	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	508	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	527	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	528	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	530	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	566	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	570	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	592	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	594	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	595	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	596	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	6	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	615	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	619	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	642	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth	utca	648	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	722	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	766	Építmény (épület és műtárgy)
Béke	utca	779	Építmény (épület és műtárgy)
Béke	utca	783	Építmény (épület és műtárgy)
Kossuth Lajos	utca	84	Építmény (épület és műtárgy)

Kistelepülések számára kiemelten fontos az **egészséges és inspiráló lakó- tanuló és munkakörnyezet** kialakítása, folyamatos fejlesztése, hogy továbbra is vonzó lakhelyül szolgáljanak, valóban használják is és magukénak is érezzék az itt élők a települést.

Az itteni közösséget láthatóan olyan, a környezetükre igényes emberek alkotják, akik között jól működik az építészeti kommunikáció, tanulnak egymástól, a jó példák így „ragadósak”, könnyen elterjednek. A település képe így rendezett, utcái, közparkjai tiszták, esztétikusak.

Rendezett utcakép magas zöldfelületi aránnyal:

A Hősi emlékmű (1948) az egykori Tacskándi majorság közelében áll, településképi és térségi illeszkedését bazalt felépítése és kőoszlopos kerítése segíti:

Balra Szent István mellszobra (Németh István, 2000), jobbra Szent Orbán, a szőlő és bor védőszentje fafaragása a Polgár-hegyen terméskő oltárban (Pencz József):

Természeti környezet

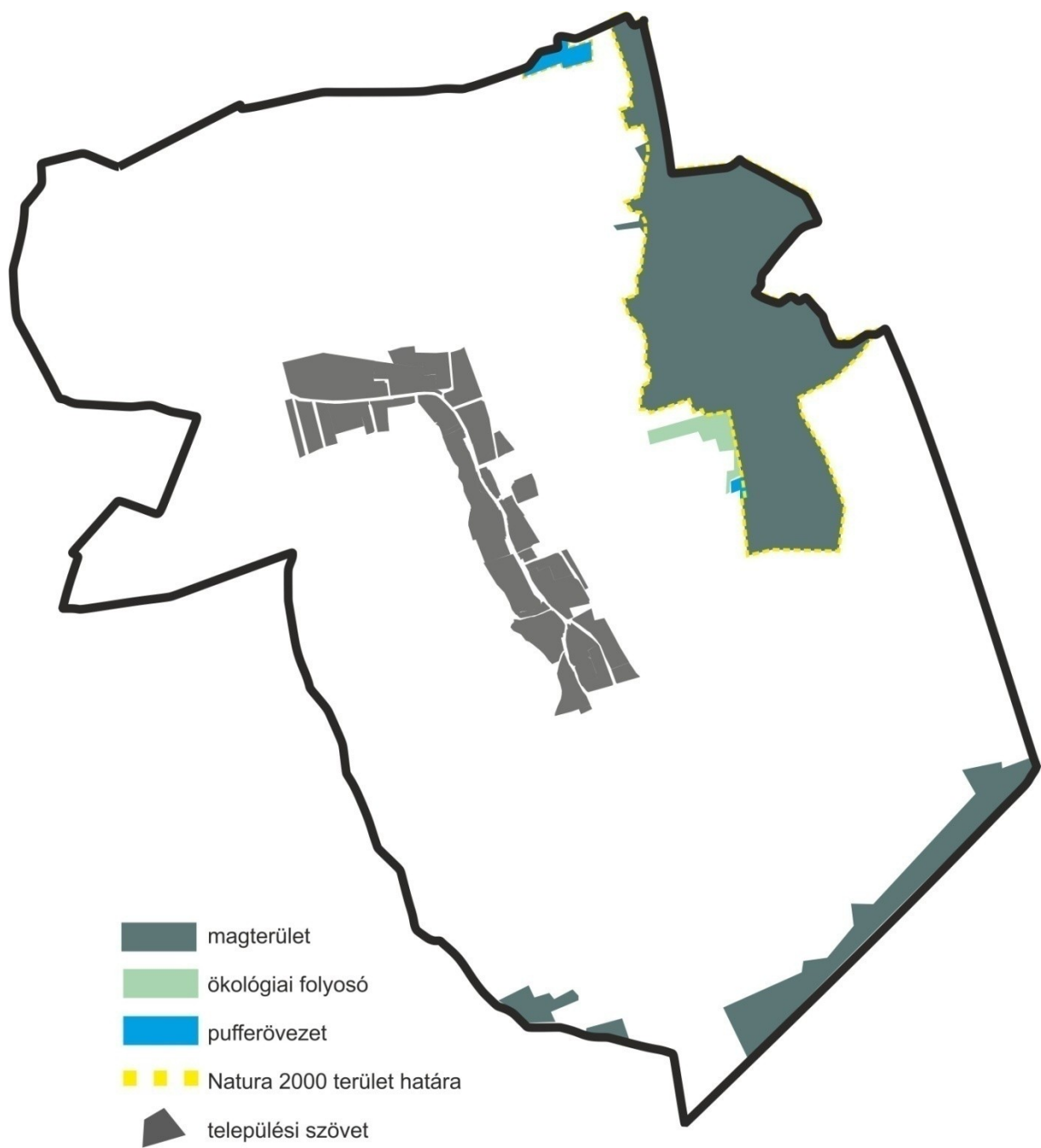
Gércén Natura 2000-es különleges természetmegőrzési terület a Gércei tufagyűrű és láprét, mely szinte teljes egészében a Nemzeti Ökológiai Hálózat foltszerű magterülete, szélein ökológiai folyosó és puffterületek találhatóak. Déli határán a Cinca-patak mellett találjuk a Keleti-kisberek védett láprétet:

Ugyancsak ökológiai magterületek a déli összefüggő erdőségek részletei, melyek a Vásárosmiskével és Kálddal közös határon találhatóak.

Mivel a Natura 2000-es terület átfedésben van szőlőművelés alatt álló kertekkel, így a helyes településképi és tájképvédelmi szabályozás a településképi védelmi rendelet egyik legfőbb feladata.

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓ, ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

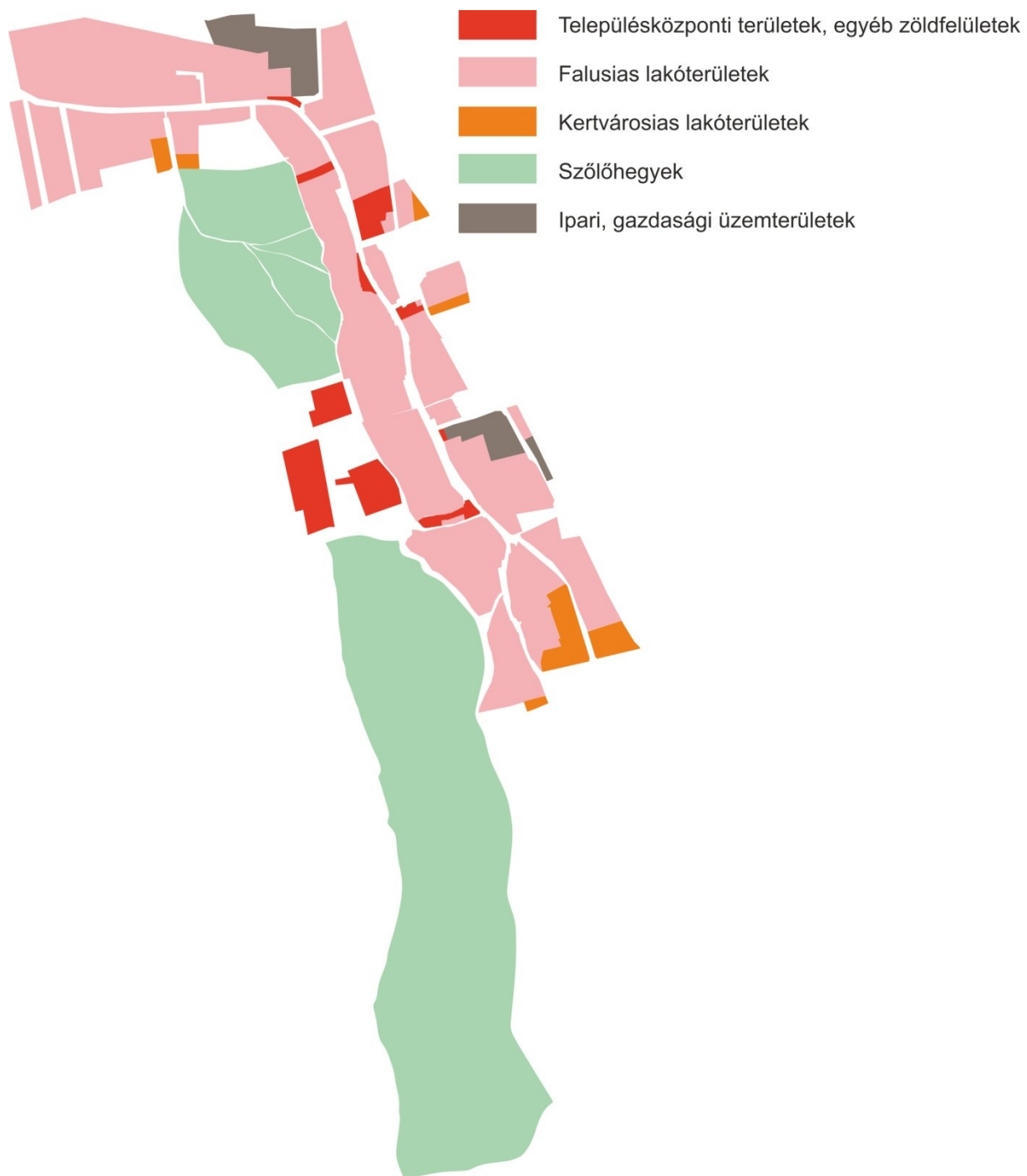
4

- Településközponti területek, egyéb zöldfelületek
- Falusias lakóterületek
- Kertvárosias lakóterületek
- Szőlőhegyek
- Ipari, gazdasági üzemterületek
- Egyéb külterületek

- Egyéb térképi jelek
- főút
 - egyéb út
 - vízfolyás

Belterület és központi településrész:

Településközponti területek, egyéb zöldfelületek

E településrész a **központi funkciójú**, reprezentatív területeket foglalja magába.

Ide tartoznak a templomok és plébániaépületeik, az önkormányzat hivatalépülete, a művelődési ház, a kiskereskedelmi egységek, a Kossuth utca menti közparkok, a faluház, az iskola, és a posta által határolt térrész, az orvosi rendelő, a 766 helyrajzi számon álló épület a Hősi emlékmű mellett, továbbá a temetőterületek és a sportpályák is.

Fent a településkaraktert meghatározó épület a Tolnay Lajos tervezte faluház, lent az óvoda épülete:

A sportpályák:

Átalakuló falu

E karakterében elkülönülő terület a falu lakóterületeit, lakóutcáinak nagy részét foglalja magába. Kivételt ez alól a legújabban kiépülő területek jelentenek. Habár egyes utcaképrészletek egyöntetű ófalu jegyeket mutatnak, a jelentős mértékű átalakulás miatt mára a település egésze eklektikusabb megjelenésű.

A Béke utca:

A Dózsa telep részlete:

Kertvárosias lakóterületek

E karakterében elkülönülő területek a település széléin találhatóak, egyfajta új településhéjként növekszenek. Ott, ahol már tömbszerű, esetleg utcaszintű megjelenésekről van szó, a szomszédsági kapcsolatok révén erős az **egymásra hatás, a csoportdinamika, az épületek fiatal kora ellenére is már „szokások” alakulnak ki.** Ezek a fajta interakciók a pontszerűen megjelenő új házak esetében azonban még nem elég fejlettek, így azoknak a megjelenésük is eklektikusabb, figyelemmel kell kísérni tehát e megújuló területek folyamatait.

Utcaszintű kiépülésről beszélhetünk a Kossuth utca északi részén található területen, melynek részlete a lenti képen látható. Ide tartoznak az utca nyugati feléhez kapcsolódó telkek, valamint keleti oldalon a 893/10, 893/2 hrsz.-ú porták. Szintén tömbszerű az Árpád utca nyugati oldala délről a 282 hrsz.-ig, keleti oldalán szintén délről felfelé haladva a 267/2 hrsz.-ig.

Egyelőre pontszerű új házak a 295, 105, 168 hrsz.-on álló épületek, ám a folyamatokat ismerve ezek szomszédságában várhatóan újabb építkezésekre lehet számítani.

Szőlőhegyek

A „hegyeken” az egykori zártkerteken aktív gazdálkodás folyik ma is, így épített környezetük is folyton változik, megújul. A tufagyűrűn való elhelyezkedés miatt a Nemeshegy fekvése sajátos, részben **országosan védett területen találhatóak** a telkek és épített elemeik. Ennek köszönhetően a települési követelményeknek is speciális igényeket kell kielégíteniük.

A Szőlőhegyeken nem csak gyümölcs, szőlőtermesztés zajlik, a Polgár hegyen jellemzően lentebb, a faluhoz közeli lankásabb területeken az állattartás is jelentős.

Ipari, gazdasági üzemterületek

Ide tartoznak az egykori TSZ telephelyek, az egyéb ipari létesítmények, valamint a bányaterület is. Gérce esetében fontos tényező, hogy üzemterületek találhatók a lakóterületekhez szorosan kapcsolódva is, így fokozottan kell ügyelni a különféle szennyezések (zaj, esztétikai, por) minimalizálására.

Az alginit bánya. Fenti képen háttérben a nyugodt fekvésű szőlőhegygel:

Egyéb külterületek

Mint említettük, Gérce rendelkezik ökológiailag fontos táji részletekkel. A külterület legnagyobb része ezeken túlmenően táblás szántó, erdőgazdálkodási terület, melyeket kis részben rétek és legelők tarkítanak.

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI FORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ AJÁNLÁSOK

5

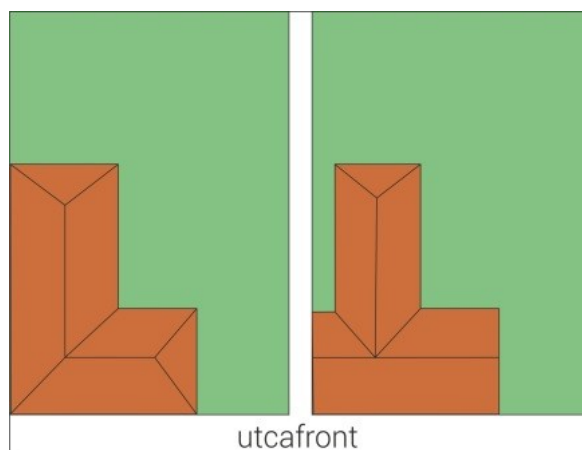
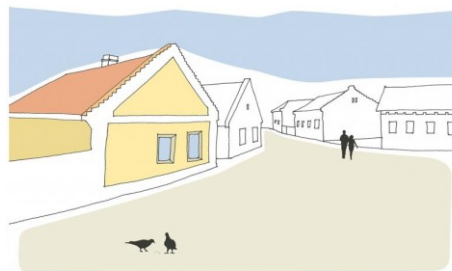
Átfogó településképi javaslatok

Telepítés

A községben jellemzően **oldalhatárra, az utca szabályozási vonalára párhuzamosan épült**, lakóházak tekinthetők hagyományosnak. A dunántúli háztípus jellemzője az „L” alakú, takart építkezés is megfigyelhető.

Javaslatok: átépítés, új ház építése esetén igazodjunk az adott településrészen kialakult telepítési struktúrákhoz, az előkertes, vagy előkert nélküli utcaképrészlet fenntartásával!

Kerülendő az utca szabályozási vonalától előrébb, vagy hátrébb való építkezés, mivel az rendezetlenséget sugall, már kis eltérés is megtörheti a telekrendszer képét.

Magasság

Egy utcakép, településrész, település karakter esztétikailag egyik legmeghatározóbb eleme a harmonikus rendet, egységességet sugalló hasonló épületmagasságok és épülettömegek.

Javaslatok: a községben számos jó példa található a települési térbe szépen illeszkedő, térdfalmagasítás nélküli tetőtér beépítésre. Ezeket tartjuk követendő példának. Gércse vonatkozásában különösen fontos, hogy a falu megőrizze egyszintes jellegét, ezt az új építkezők felé megfelelően kommunikálni kell.

Tetőforma, tetőhajlásszög, héjazat

Gércén elterjedtek a lapos szöget bezáró (30-45° körüli) egyszerű nyeregtetős, valamint a csonka-kontyolt tetők. A nyugodt tetőformákon túl az egyszerűen összetett típusok az elfogadhatóak.

Egyforma hajlásszögek alkotta harmonikus rend:

Javaslatok: különösen kerülendő a fémesen csillogó tetőfedés! Szintén kerülendő a leginkább üdülő- és hétvégi házas, továbbá hegyvidéki területekre jellemző ragasztott- és bitumenzsindely fedés, valamint a kerámia-hatású nagyelemes műanyag- és fémszerkezetek!

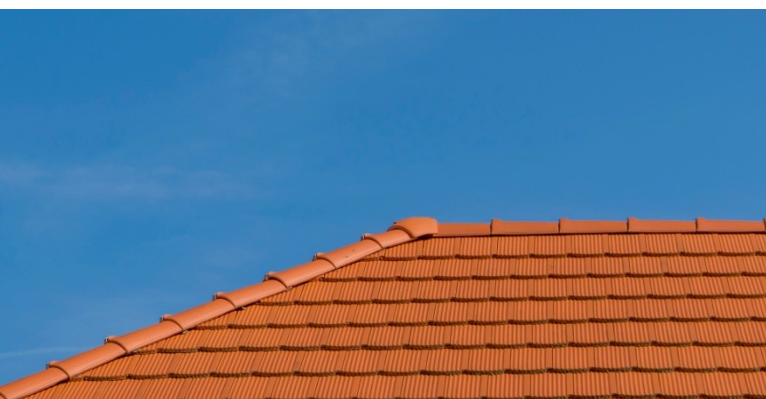
Új építés esetén kerülendő a szokatlan tömeghatást keltő lapostető, félnyeregtető, a túlzottan alacsony szöget bezáró többszörösen összetett, tört gerincállású mediterrán típusú, kupolás, kúp, toronyszerű, ívelt fedélidomú tető kialakítása!

Ugyancsak kerülendő lakóépületeknél a manzárdtető. Ez a megoldás a faluban ugyan nem idegen, de alapvetően az 1900-as évek első évtizedeiben a kor úrilakjainak, kúriaépületeinek idomait másoló historizáló építkezés eredménye volt, később pedig az államszocialista időkben a köztérmények sajátja lett.

Kerüljük a héjazatból erősen kiemelkedő tetőkibúvók, nyílászárók kialakítását! Korábban ez főként az 1980-as évek többszintes üdülőnek szánt tipusházaira volt jellemző. Tetőablakot a tető síkjába illesztve alakítsunk ki, ezzel ellentétes már meglévő megoldások esetén javasoljuk azok átgondolását, átépítését! Több szint létrehozása, szintterület-sűrűség megváltoztatása az illeszkedés igényével, mint arra már egyszer kitértünk az épülettömeg arányainak jelentős megváltoztatása és térdfalmagasítás nélkül **tetőtér beépítéssel javasolt.**

Felújított tetők, **égetett, hód farkú kerámiacserepek:**

A XX. század elején a térségben általánosan elterjedt a palafedés lakossági használata is, ám Vásárosmiskén ez a módosabb gazdák által kedvelt megoldás kevésbé honosodott meg, sőt számos helyen már annak cseréje is megtörtént (például az egykori vasútállomás esetében).

A héjazat felújítását mindig egységesen végezzük el, ne képezzünk eklektikus felületeket (jó példa a lenti fotó)!

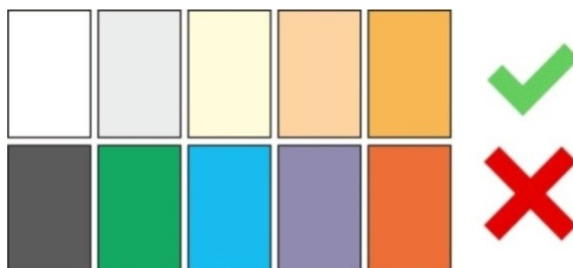
A héjazat színe a natúrbarnától a középvrörsig tekinthető hagyományosnak. Ma már nem jellemző az ilyen megoldás választása, de felhívjuk a figyelmet a nád-, zsúpfedés alkalmazásának tűzvédelmi veszélyeire.

Homlokzat, oromzat

Hiába az utcára jellemző egységes telepítési- beépítési rend, tömegformálás, tetőalakítás, ha a tűzfal, az épület fő tömege tekintetében nem érvényesül a harmóniára törekvés. Az egységes utcaképet már akár egyetlen oda nem illő színű, díszítettségű megoldás is képes lehet jelentősen rombolni. Tekintsünk ezen részletekre is úgy, mint **kommunikációs eszközökre**.

A településen hagyományosan a világos, **főként a fehér**, továbbá a pasztelles napsárga, esetleg enyhe barack színű mész alapú festékekkel fedett homlokzat tekinthető elfogadottnak és példaértékűnek. **A mész nyugodt, élő hatást kelt, idővel beérik, különleges természetességet kölcsönöz a felületnek.**

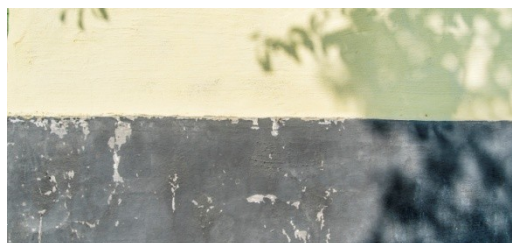
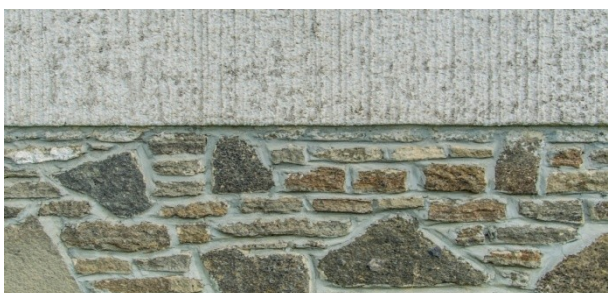

Javaslatok: különösen kerülendők a hideg színek, mivel azok a térérzet szűkítését idézik elő.

Lábazatok, talapzatok

Gércén a lábazatok a népi építészeti hagyományokkal azonosan **vastagon meszelt**, festett stílusúak, vagy terméskőből rakottak. A természetes kő és egyszerű szürke festés mellett rendkívül elterjedt a **barnásvörös árnyalat is**.

Ki kell emelnünk a bazalt és kloritpala használatát is, mivel ezek a térség jellemző alkotóközetei is. Ellenálló tulajdonságaik miatt lábazat és talapzat számára tökéletes választások, de ezen túlmenően nyílászárók keretezésére is szépen használhatóak.

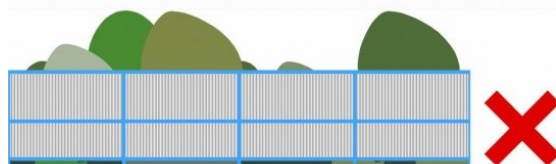
Ügyeljünk arra is, hogy kerítésünk talapzata, oszlopai méretükben, színükben és anyagukban is harmonizáljanak főépületünk lábazatával, főszíneivel!

Kerítések, kapuk

A település csaknem egészére a kifejezetten magas félig áttört, vagy egészen tömör kerítések a jellemzőek. Talapzatuk jellemzően kőből épül. Sokszor a tömör kerítés félig áttört kapuzattal párosul.

Javaslatok: kerüljük a fémlemezes telekhatár kialakítását!

A széles szabályozási vonalak és a gondos zöldfelület képzés miatt az utcafrontokon maximum 1,8 méter magas kerítés kialakítását ajánljuk, melyen a kapuzat oszlopai, bejárat kiskapuk enyhén túlnyúlhatnak:

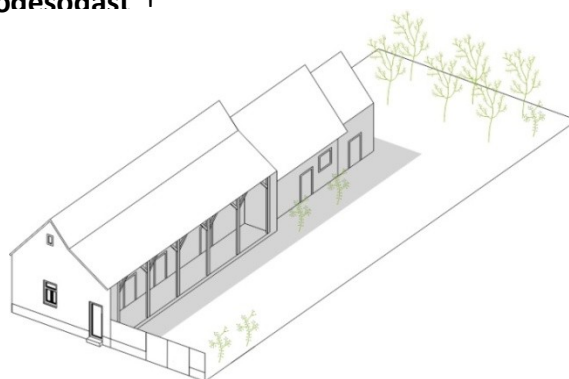
Telken belül csakis áttört kerítés alkalmazható!

Nem tiltott a sövénykerítés sem. Ennek telepítése sok helyen ellentmondásos, általános érvényű javaslatok, hogy a falu szélein lévő házak esetében gondolkozzunk ilyen telekhatár létesítésén, továbbá ha lehet, meglévő kerítés mögé telepítsük a növényzetet. Különösen fontos ilyen esetben a sűrűség és magasság helyes megválasztása is, ne képezzünk falat, mely elzár, teljesen eltakar!

Udvári melléképítmények

A kertművelés hagyományai, a telkek jellemzően hármasként tagolódása melléképítmények sorát hívja életre. Jellemző tulajdonságaik körében a házakhoz való hozzáépítés. Ezt a példát követve a szabadon álló melléképületek is többnyire csak az udvar adott felét használva, **a lakóépületek mögött sorban** helyezkednek el. Amennyiben erre nincs mód, törekedjünk a melléképületek olyan elhelyezésére, hogy ne uralják telkünk összképét, arányosak legyenek főépületünkkel, **kerüljük a rendezetlenséget, "bódésodást"!**

Kertek, utcafrontok, zöldfelületek

A kertek, utcafrontok megfelelő zöldfelületi tervezésével a közösséget alkotók is hozzájárulnak a már említett **egészséges, inspiráló, idelátogatók, átutazók számára is vonzó környezet** kialakításához.

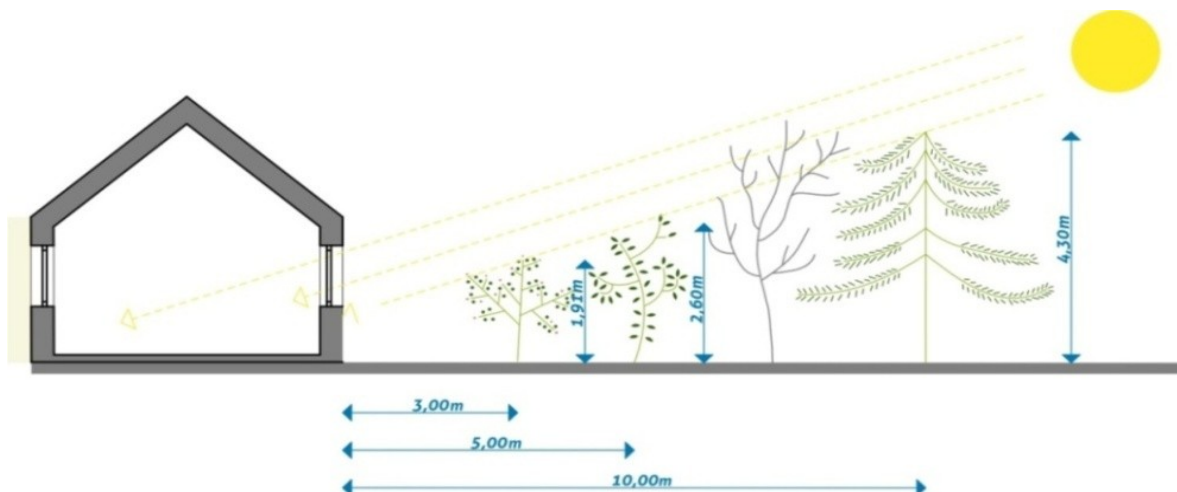
Javaslatok: esztétikai és egészségügyi okokból is **kerülendő nagyobb, összefüggő felületek zárt burkolattal való lefedése.** Járműbejárók esetén is **fontoljuk meg csupán a nyomvonal gyeprácsos, vízáteresztő kavicsréteges, vagy tömörített talajos lefedését.**

A községben is elterjedt és ajánlott örökzöld növényzet telepítése, ám tájidegen tujafélék helyett inkább a **meszes talajt kedvelő fenyőféléket**, de leginkább az őshonos gyümölcsfákat ajánljuk. **Vas megyében általános kép a meggyfák szegélyezte utca.** Ugyancsak kerülendő a nem csak itt, de a megyében és országosan is számos helyen divatos dísznád. **Mindenképpen javasoljuk az ökológiai viszonyok figyelembevételét is.**

Előkertbe, épületünk elé ne ültessünk magas szárnövésű fákat, cserjéket! A telepítés-, valamint a lombsűrűsége is ügyeljünk, hogy a zöldfelület ne takarja el épületünket, vagy annak jellemző részleteit, ne képezzen falat, mely elzár! Fontos, hogy a telepítési távolságokat is jól válasszuk meg, hiszen épületünk benapozása is függ ezektől az elemektől.

Téli delelési magasság mellett érvényes ajánlások déli tájolású házak esetében:

Anyag- színhasználat

Anyaghasználat vonatkozásában itt az egységes **tömésfalak, kőfalak** jellemzőek. A **fadeszkás oromzat** ma már igen ritka a településen. Ennek ellenére, amennyiben az illeszkedik épületünk jellegéhez, javasolt a fa használatának beemelése kerítések, kapuk, szegőlécek esetében is.

A deszkaoromzat megőrzésre, továbbörökítésre érdemes, **kerüljük azonban az oromzat fedetlen OSB lappal való beépítését!**

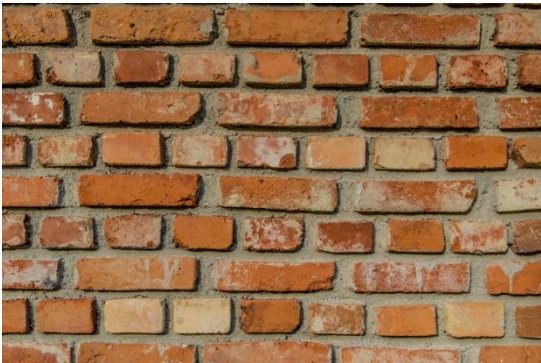
Mindig ügyelni kell a túlzottan eklektikus megjelenés elkerülésére. Amennyiben többféle anyaggal kívánunk kísérletezni, kövessük azt az egyszerű szabályt, hogy a nehezebb kő, téglalentre kerüljön, felfelé haladva pedig csökkenjen épületünk súlya. Részben ezért is kerüljük például a homlokzati és főfalak faléces borítását. A településen maga a **bontott téglal** a kerítéseknel, kéményeknél is többször megjelenik. Ezt üdvösnek tartjuk.

Javaslatok: kerülendő a természetes anyagoktól eltérő, archaizáló, műköves berakás, a csempe és vakolatlan betonfedés, továbbá a homlokzattal és nyílászárókkal nem harmonizáló festés!

A fugázatlan kő és téglal kellemes hatást kelt, azonban a fedetlen gázbeton, mely jellemzően lábazatok, kerítések alkotóeleme minden esetben kerülendő.

Anyagminták:

Légvezetékek

Sajnos e településen is problémát jelent, hogy az utcák esztétikai képét jelentősen rombolják a légvezetékek és beton tartóoszlopaik. Érdeemes lehet megvizsgálni, idővel ezeket hogyan lehetne más településekhez hasonlóan itt is földkábelekkel kiváltani. Ez már csak azért is megfontolandó, mert sokszor új vezetékek telepítésénél már eleve csak ilyenek létesítését engedélyezik.

Fényszennyezés

A település jellegéből adódóan a közcélú világítások, közterületek megvilágításának ereje 22 óra után csökkenthető. Ennek figyelembevételével a magánjellegű megvilágításokat is érdemes úgy tervezni, hogy, amennyiben létük nem indokolt, esti órákra akár teljesen meg lehessen őket szüntetni. Figyeljünk továbbá arra is, hogy ne használjunk 3000K feletti hideg színű fénykibocsájtó forrásokat, továbbá szórásirányuk pedig fentről-lefelé történjen. Szükség esetén terelőernyőket is használjunk, hogy ne zavarjuk a közlekedőket!

Településközponti területek, egyéb zöldfelületek

Nyílászárók, homlokzatok

Az ablakok jellemzően függőlegesen állnak, osztottak, fa kerettel rendelkezzenek (jó példa az iskola épülete)! **Amennyire lehetséges, kerüljük a redőnyhasználatot!** Ilyen árnyékoló használata esetén pedig mindenképp törekedjünk a redőnytok süllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezésre, vagy legalább fahatású színhasználatra!

Javaslat: nagyobb összefüggő felületek helyett törekedjünk több kisebb nyílás kialakítására!

Utcabútorok, közzóléti berendezések, egyéb építmények anyaghasználata

Az épített környezet alakítását, gazdagítását elsősorban fa felhasználásával kell végezni, de felületkezelt fém, terméskő és téglá, valamint a játszótéri berendezéseknél természetesen műanyag is használható.

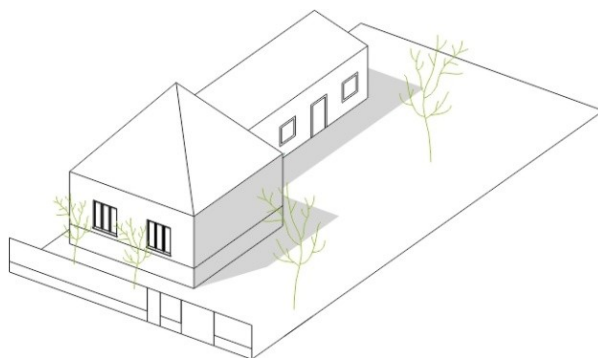
Speciális zöldfelülete minden településnek a temetőterülete. Mivel ezek itt a falu szövetétől elkülönülve helyezkedik el, fontos a megfelelő árnyékolás és a közzóléti berendezések helyes tervezése. A folyamatos fejlesztés segít abban is, hogy nyugodt, egészséges környezet fogadja a szertartásokra érkezőket, megemlékezni vágyókat.

Falusias lakóterületek

Telepítés

Az átalakulás, megújulás következtében létrejött négyzet alaprajzú átépítés, sátoztetős típusházak esetében ajánljuk a lakóépület fő tömege által takart hozzáépítést, „L” alaprajz kialakítását, mely az utcai homlokzat rendjét sem töri meg, továbbá illeszkedik a jelenlegi települési és térségi arculathoz.

Magasság

Az 1980-as és 1990-es évek kétszintes családi házai oldalukkal az utcára néznek, így tetősíkjuk kevésbé töri meg az utcaképet.

Oromzat, héjazat

A tetőtér beépítésének kérdéséhez visszatérve a homlokzatképzés szempontjából fontos, hogy **ablaknyílásokat utcai oromzaton lehetőleg ne hozzunk létre**. Az ugyanis a kialakult arányok és a magasságérzet nem kívánt megváltozásával jár. **Ugyanez vonatkozik az erkélyekre is, gondolkozzunk inkább a homlokzatba süllyesztett loggia, előtér kialakításában!**

Az oromzatos házak sajátossága, hogy e forma lehetőséget biztosít **jellemző részletek, homlokzati padlásszellőző ablakok** kialakítására is. Ezek egyszerű nyeregtetős házak esetében jellemzően kettős téglalap alakúak.

Jellemző részlet a fém héjazati padlásszellőző is.

Az apró, tető síkjából kiemelkedő nyílások ma is meghatározó arculati elemek. Lehetnek egyszerűek (jobbra az egykori tisztviselő házakra jellemző ívelt típus), vagy akár enyhén díszítettek is.

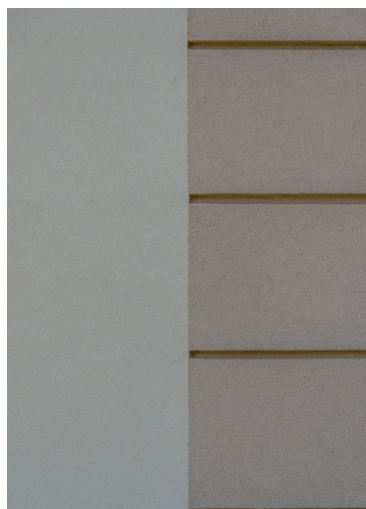
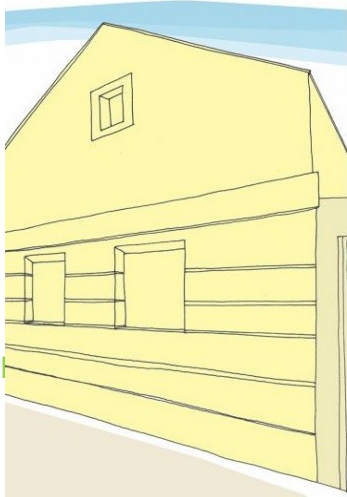
Homlokzat, vakolatarchitektúra

A helyi lakosság bár alapvetően az egyszerű vakolatarchitektúrát részesítette előnyben, azonban néhány módosabb család a közeli településeken, például Sáváron is látható **polgári megjelenést kölcsönzött lakóházának**. A homlokzaton így egyes esetekben megjelentek a klasszicizáló minták, vonalak.

Polgári lakóház visszafogott klasszicizáló díszekkel, napsárga főszínnel, hozzá illeszkedő homogén, világos héjanyaggal, megfelelő nyíláskiosztással és nyílásritmussal,

Gércén is megjelenik a városias, historizáló építkezésre jellemző, **kváderköves díszítés**. Ezek a díszítések szintén megőrzendők, de kerülendő az ilyen, vagy az ehhez hasonló ma divatosabb egyszerű vízszintes sávozásos megoldás.

Nyílásritmus vonatkozásában lakóházak esetében alapvetően a páros elhelyezést javasoljuk ott, ahol nem a klasszikus hármastagolás a jellemző, **nyíláskiosztás** tekintetében pedig az osztott álló téglalap formátum tekinthető hagyományosnak. Ahogyan a homlokzatot és az oromzatot, úgy az ablakokat, kapukat sem díszítették túl az évek folyamán a helyiek. **A zsalugáter, spaletta szintén hagyományos forma, mely ma is igen kedvelt, ráadásul a redőnyöknél kellemesebb és esztétikusabb megoldások.**

Amennyire lehetséges, kerüljük is a redőnyhasználatot, ilyen árnyékoló használata esetén pedig mindenképp törekedjünk a redőnytok súllyesztésére, beltéri elhelyezésére, esetleg fa kivitelezés, vagy legalább fahatású színhasználatra!

Lakóterületeken a tömör kerítéseknek is több fajtája ismeretes. Szintén tágabb térségben így itt is elterjedt a betonkerítés, de a hagyományos kőkerítés megismertetése és megőrzése az igazán fontos feladat.

futásúak, nem lejtnek, kapuzatuk erőteljes tömeghatású oszlopokkal rendelkezik. **A bejárat kiskapuk jellemzően szintén egyenes áthidalással kapcsolódnak a ház falához.**

A kapuzat ritkábban ívelt futású, ma már inkább egyenesre vágott, de mindenképpen függőleges faléchezésű, vagy kovácsoltvas. **Különösen kerülendő az üdülőterületekre, esetleg kertvárosias lakóterületekre jellemző vízszintes, vastag léces áttört forma.**

Kertvárosias lakóterületek:

Zöldfelületek, utcakép

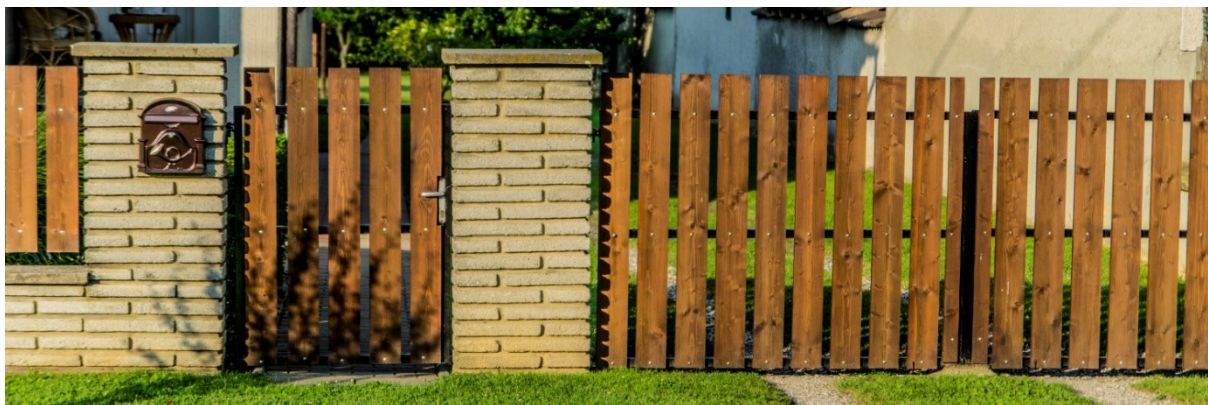
Intenzív kertvárosias igényű átalakulás esetén az utcafrontok zöldfelületi fedése is megnövekszik, változatosabbá válik, ez által némileg beszűkülhet a települési tér. Ennek elkerülése a nyitott, széles utcákkal rendelkező faluban kiemelten fontos.

Átalakuló, kertvárosias területek jellemzői a többszintes cserjés, nagy arányban örökzöld növényeket alkalmazó közterületalakítás, ami a kerítés anyagára is hatással lehet. Mindenképp kerüljük azonban a magas, épületünk tömegét takaró, falszerű sövényt, vagy tujasort!-ot alkotta kerítést!

Kertvárosias lakóterületek

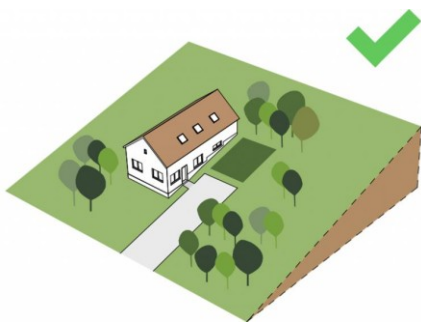
Falusias lakóterületekhez képest szembetűnő különbség a kifejezetten alacsony, olykor teljesen talapzat nélküli áttört kerítés.

Szőlőhegyek:

Terepalakítás

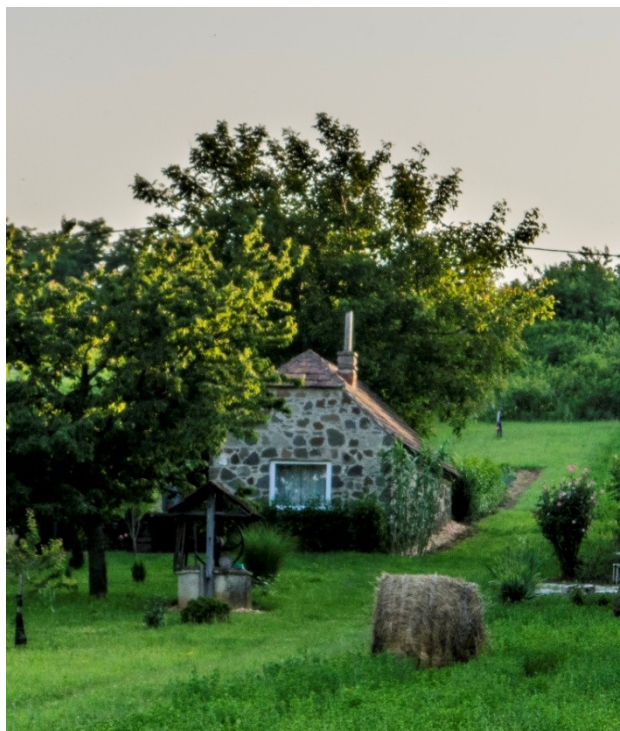
Építkezéskor a hullámos felszín, változatos morfológia miatt olykor szükség van bizonyos mértékű terepalakításra. Ilyen esetekben kerülendő a teraszos megoldás és a kiemelés, törekedni kell az épületek és kerítések süllyesztésére.

Vakolatarchitektúra, héjazat.

Mivel polgárosodott német lakosság csak nagyon kis számmal volt jelen a faluban, a présházak nem tükrözik az ő igényeiket, **az épületek díszítetlenek, főszínük a fehér.** Mivel részben természetvédelmi területekről van szó, az egyszerű színezés kifejezetten ajánlott, továbbá amennyire lehetséges, héjazatok vonatkozásában is törekedjünk natúr kerámiacserepek használatára.

Szorgalmazzuk továbbá a bazalt és a kloritpala széleskörű használatát is.

Jellemző részlet a cégér.

A présház, pince tulajdonosának neve, építés évének megjelölése Gércén nem általános, de elfogadott, sőt üdvözlendő. Ez többnyire oromzaton javasolt, hordót, egyéb fából faragott, a funkcióhoz tartozó tárgyat díszítve. Figyeljünk arra, hogy ezek a részletek ne nyúljanak túl a tetőgerinc vonalán!

Ügyeljünk a kalligráfiai illeszkedésre is, tanulmányozzuk a falu és közeli térségek mesterjeleit!

Utcabútorok, közjóléti berendezések, egyéb építmények anyaghasználata

Az általános előírásoknak is megfelelően minden esetben kerülendőek a tájidegen műtárgyak, tájképet zavaró, táji potenciált degradáló létesítmények. **Törekedjünk a tájba és a település arculatához is illeszkedő, megfelelő megjelenésű, az élővilágot és a tájképet sem zavaróan elhelyezett, természetes anyagokból épülő tereptárgyak, épületek, építmények létesítésére.**

Mérőórákat, közműcsatlakozókat igyekezzünk természetes anyagokból készült tárolókba helyezni!

Szorgalmazzuk a gazdálkodáshoz köthető használati tárgyak esztétikus szerepeltetését, megjelenítését is.

Kerítések, kapuk

Telekhatárt, mezsgyét létesíteni csakis áttört formában lehetséges, itt már elfogadott a faluban idegen vízszintes lékezés is.

Zöldfelületek

Az illetékes nemzeti park igazgatóság adatbázisa alapján számos idős, értékes növény található Gérce területén. Ezek és társaik, a tipikus **hagyásfák** megőrzése a szőlőhegyen kifejezetten fontos.

Egyéb külterületek:

Gérce területén áthalad az **országos kéktúra** útvonala, de ezen kívül is számos földútszakasz járható, kerékpározható. Ennek következtében **közjóléti berendezések**, mint például paddal ellátott, esetleg fedett pihenőhelyek kialakítása az aktív kikapcsolódást keresőket kiszolgáló **ökológiai szemléletű** fejlesztésének szempontjából is fontos lehet. Érdemes lehet továbbá a környezeti viselkedéskultúráról és az erdei- valamint kerékpáros közlekedés szabályairól is több helyen információs táblákat kihelyezni, ezzel is segítve védett és értékes területek állapotának megőrzését.

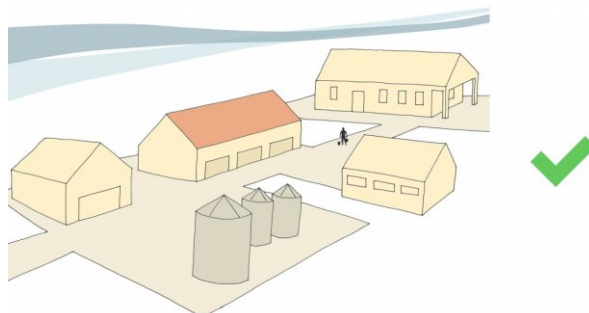
Kerítések

Erdőterületen kerítést létesíteni csak ideiglenesen, természetvédelmi, vad- és erdőgazdálkodási célból lehet. Ennek formája leginkább drótfonatos vadháló legyen.

Ipari, gazdasági üzemterületek

Amennyiben lehet, főként új építkezések, átalakítások esetében törekedni kell a kézikönyvben korábban megfogalmazott településkaraktert leíró, meghatározó tömegalakítási módok, térformáló megoldások, színek, zöldfelületi ajánlások, zaj-továbbá fényszennyezési korlátozások követésére.

Kiemeljük az egykori TSZ épületeit, mint jó példákat a helyi anyagok felhasználásával történő illeszkedésre. Ez mondhatni országosan igen ritka megoldás:

A jellemzően lemezes anyagú ipari csarnokok, széles fesztávú üzemek esetében az elterjedt kék szín helyett használjunk középvrös, vagy még inkább a tájba illő zöldes, vagy semleges földszíneket.

Zöldfelületek

Ügyelni kell az üzemterület, telephely védelmi szempontból megfelelő **keretező és takarófásításának** megőrzésére, fejlesztésére!

Anyaghasználat

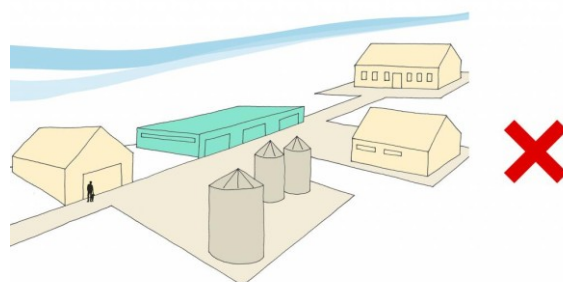
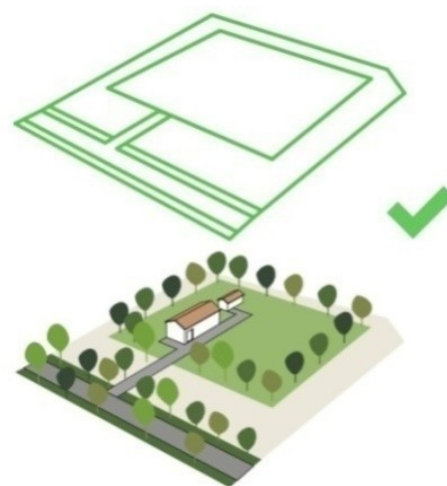
Fém felépítést csarnoképületeknél is csak abban az esetben használjunk, ha az valóban indokolt!

Tetőforma, tetőhajlásszög:

Lapos, illetve fűrészfog tetőt csak abban az esetben használjunk, ha az az áthidalni kívánt távolságok méretéből adódóan indokolt!

Kerítések

A magas tömör kerítések csak különösen nagy értékű vagyon védelme szempontjából tekinthetők indokoltnak. Javasoljuk a településen is megszokott átlátszó drótfonatos és a szintén nagyobb területek határolására való vízszintes fadeszkás, léces megoldásokat. Drótfonatos kerítésünk oszlopait igyekezzünk faanyagból összeállítani.

ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

E gondolatébresztő fejezet célja a teljesség igénye nélkül bemutatni a település kézikönyvben még nem ismertetett további általános jó példáit, különös tekintettel az új építkezésekre, felújításokra, támpontokat, ötleteket adva a jövőben itt tervezők számára. E fejezet további bővítése elsősorban az itt élők feladata.

Egyszerű lakóház melynek kerítése méretében és színében illeszkedik a lakóépülethez. Kiemelendő apró, de annál jelentősebb részlet az **esővíz elvezetők festése**, mivel így a tulajdonos kerül a fémesen csillogó, vagy már rozsdásodó felületeket. Ugyancsak kerülendő a csüngő, közterület fölé kinyúló eresz is:

Letisztult, a településkarakterhez illeszkedő felújítás:

Falusias kerítés, mely az előkert esetében ritkább lécezésű, így látni engedi a homlokzat részleteit és az élő növényeket. Magas szárnövésű fák helyesen az oldal- és hátsókertben kaptak helyet:

Fő és melléképítmény egységes megjelenése:

A tetőnyereg, egyéb párkányok, tagozatok enyhén túlnyúlhatnak a homlokzaton, oldalfalon, hogy védjék a tömésfalat az időjárási viszontagságoktól:

Markáns megjelenésű, erőteljes tömeghatású épület hozzá illeszkedő vastagon meszelt szürke lábazattal, hagyományos ablakokkal:

Nyugodt nyeregtető szépen megőrzött padlásszellőzőkkel. A homlokzaton a vakolati minták is megmaradt és helyes a nyílásritmus is:

A faluban az olajzöld szín használata a magas zöldfelületi arányok, erdők miatt helyes és indokolt:

Modern, térségi illeszkedést mutató mellékrendeltetésű épület:

Új építkezés egyszeresen összetett tetővel:

Harmonikus, kellemes megjelenésű ófalusias kisparaszti lakóházak megfelelő kontúrok használatával, jellemző részletek, arculati elemek megőrzésével:

Présházak és részleteik. Figyelemreméltó az egykor nádtetős épület térségben is ritka megmaradt dór oszlopa:

Fent hagyományos gazdasági rendeltetésű
toldalék, lent fából készült karámépület:

Egyedi, akár saját készítésű, épületünkhöz illeszkedő házszenek, névtáblák, postaládák, jelképek, egyéb használati tárgyak utcabútorokként történő használatával barátságosabbá, kifejezőbbé varázsolhatjuk otthonunkat és az utcát:

JÓ PÉLDÁK:

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK,

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

7

SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK

Az utcabútorok, tereptárgyak, térplasztikák, installációk elhelyezésének, kialakításának illeszkednie kell a község és közterületei karakteréhez, arculatához. Ügyelni kell a helyes méretarányok megtartására is! Amennyiben lehetséges, ezek esetében is igyekezzünk helyi, természetes anyagokat használni!

Ilyen sajátos építményfajták lehetnek még többek között: a hirdetőtáblák, cégérek, információs- és jelzőtáblák, padok és ülőhelyek, pavilonok, kerékpártárolók, hulladékgyűjtők, utca- és közterületnév táblák.

Ipari, műszaki emlékek, kerekeskút és nortonkút:

Egységes utcanévtábla típus:

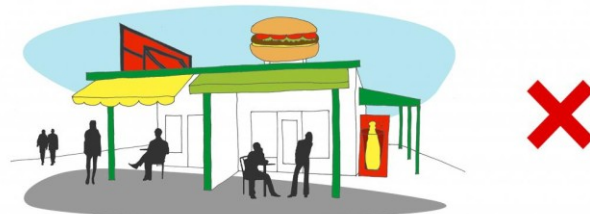
Buszváró főként természetes anyagok, hagyományos formák használatával:

Reklámtáblák megvilágításakor vegyük figyelembe a fényszennyezés csökkentésére vonatkozó általános javaslatokat!

Ne használjunk villogócsöves, zavaró frekvenciatartományú fényeket!

Reklámfelületeink, cégtábláink, egyéb információs és hirdetőberendezéseink, mint a bemutatott egyedi házszámok esetében, illeszkedjenek épületünk homlokzatához és a településarculathoz is. Kerüljük a túlzottan összetett, túlméretezett megoldásokat, a gyöngyház, csillogó és fémes felületeket.

Külterületi tájékozódást segítő irányjelzők:

EGYÉB MŰSZAKI BERENDEZÉSEK

Napelemek, napkollektorok

Magyarországon is egyre elterjedtebb a napenergia felhasználása. A hőt fejlesztő napkollektorok mellett az energiatermelő napelemek településképi szempontból kevésbé zavaró kialakításúak, ám minden esetben **igyekezni kell az utcafronttól távol, ha lehet akár hátsó mellékrendeltetésű épületeken elhelyezni ezeket a paneleket.** Településkép védelmi szempontok figyelembevétele miatt a tető síkjától maximum tíz fokos szöget bezáró módon, egységes tömbben szereljük fel energiatermelő egységeinket.

Parabola, légkondicionáló, parapet szellőző, riasztó

Az utcai homlokzatra ne tegyünk parabolaantennát, légkondicionáló berendezés külső egységét, illetve ha lehet parapet szellőzőt és turbó kazán kivezető kéményét se, valamint közművezeteket se **helyezzünk el közterületről látható módon!** Ezek ugyanis mind megbontják a homlokzat, tornác egységét, még akkor is, ha egy minden egyéb szempontból szépen felújított, megőrzött, vagy akár új építésű épületről beszélünk. Ezeket a tárgyakat, ha csak nem különösen indokolt más megoldás, a ház hátsókert felé néző falfelületére szereljük fel.

A riasztóberendezések külső egysége a legszebb homlokzat látványát is el tudja csúfítani. Nem javasolt a berendezést a főhomlokzat közepére helyezni.

VÁROSÖKOLÓGIA Bt.

Készült Gérce község Önkormányzata megbízásából, a településkép védelméről szóló 2016. évi LXXIV. törvényhez kapcsolódóan

Polgármester: Kovács László

Főépítész: R. Takács Eszter

Szerzők: Virág Attila, Tóth Norbert, Pabar Ágnes

Fotók: Tóth Norbert

Drónfotók: Városökológia Bt.

Ábrák: Tóth Norbert; Lechner Lajos Tudásközpont Nonprofit Kft.; Fenntartható fejlesztés - várostervezési útmutató; szerk.: Lukovich Tamás - Mogyorósi Katalin, TERC Budapest, 2013; BME Lakóépülettervezési Tanszék

Grafikai tervezés:

lefties
DESIGN

A kiadvány a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. védelme alatt áll.

